

Podujatia - MÁJ

5.5. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – CELINE DION**
Výber zo známych skladieb kanadskej interpretky baladickéj hudby pod umelou hviezdnu oblohou. *Uvádza: PaedDr. Juraj Humeňanský*

6. – 8.5. **SÚSTREDENIE ÚČASTNÍKOV SÚŤAŽE ČVOH 2011**
Sústredenie najúspešnejších účastníkov okresných kôl súťaže ČVOH v Prešovskom kraji v rámci projektu „Spoznaj vesmír v planetáriu“ podporovaného APVV na základe zmluvy LPP-0014-09.

12.5. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – J. S. BACH**
Nádherná organová hudba J. S. Bacha doplnená jeho životopisom.

14.5. (sobota) o 11.00 h **POTULKY OBLOHOU**
Program pod umelou hviezdnu oblohou planetária o hviezdach, planétach, Mesiaci a Mliečnej ceste. Vhodný pre mladších školákov.

19.5. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – POSOLSTVO ČASU**
Zastav sa a začni odznova pri počúvaní Piesní vzdialenej Zeme M. Oldfielda. *Uvádza: Roman Šankvalier*

21.5. (sobota) o 11.00 h **MARTIN A HVIEZDA**
Rozprávka pod umelou hviezdnu oblohou pre deti od 4 rokov o Martinovi a jeho ceste za žiarivou hviezdou.

26.5. (štvrtok) o 18.00 h **PO ZÁPADOE SLNKA**
Náučný program pod umelou hviezdnu oblohou o tom, čo všetko môžeme vidieť na oblohe po západe Slnka z viacerých výnimočných oblastí našej Zeme.

28.5. (sobota) o 11.00 h **MESIAC NA VANDROVKE**
Program v planetáriu o Mesiaci a Slnku pre najmenších školákov.

ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

Po zotmení v prípade priaznivého počasia.

11.5. o 21.00 h *Pozorovanie večernej oblohy*
25.5. o 21.30 h *Pozorovanie večernej oblohy*

Vstupné

Večerné programy:	2 €
Programy pre deti a MŠ:	1 €
Astronomické pozorovania:	1 €
Individuálne návštevy počas školských prázdnin:	2 €
Skupinové návštevy:	2 €
(žiaci ZŠ, študenti, invalidi, dôchodcovia 1 €)	

Podujatia - JÚN

2.6. (štvrtok) o 18.00 h **HPHO – JEAN MICHEL JARRE**
Hudobná mozaika súčasného svetoznámeho francúzskeho umelca pod umelou hviezdnu oblohou planetária.

4.6. (sobota) 14.00 - 18.00 h **DEŇ DETÍ S ASTRONÓMIOU**
Podujatie pri príležitosti MDD v rámci projektu „Spoznaj vesmír v planetáriu“ podporovaného APVV na základe zmluvy LPP-0014-09.
Program: (vstup zdarma)

1. Pozorovanie Slnka, zhotovenie slnečných hodín 2. Programy v planetáriu 3. Mytologická mapa oblohy 4. Astronomické pexeso 5. Výroba raketiek 6. Kúzelná fyzika 7. Čarovanie s bublinami

9.6. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – ABBA**
Najznámejšie hity populárnej švédskej popovej skupiny 70. rokov minulého storočia pod umelou hviezdnu oblohou planetária.
Uvádza: PaedDr. Juraj Humeňanský

11.6. (sobota) o 11.00 h **AKO SA SLNIEČKO NARODILO**
Astronomická rozprávka v planetáriu pre deti od 4 rokov.

16.6. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – MIKE OLDFIELD**
Výber zaujímavostí zo života a hudobnej tvorby M. Oldfielda.

18.6. (sobota) o 11.00 h **NEVESTA HVIEZD**
Astronomická rozprávka pod umelou hviezdnu oblohou pre najmenších školákov, spracovaná na motívy klasického laponského mýtu.

23.6. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – P. I. ČAJKOVSKIJ**
Život a dielo jedného z najpopulárnejších skladateľov európskej hudby pod umelou hviezdnu oblohou planetária.

25.6. (sobota) o 11.00 h **AKO JE SLNIEČKO ĎALEKO**
Astronomická rozprávka v planetáriu pre deti od 4 rokov.

30.6. (štvrtok) o 18.00 h **HUDBA POD HVIEZDNOU OBLOHOU – BEATLES**
Predstavenie nezabudnuteľnej kapely v audiovizuálnom programe pod umelou hviezdnu oblohou planetária.

ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

Po zotmení v prípade priaznivého počasia.

8.6. o 21.30 h *Pozorovanie večernej oblohy*
15.6. 20.30 – 24.00 h *Pozorovanie úplného zatmenia Mesiaca*

Termíny návštev

Dospelí: štvrtok o 18.00 h; Deti: sobota o 11.00 h
Astronomické pozorovania: streda v určených hodinách
Skupinové návštevy: pondelok až piatok
o 9.00, 11.00, 14.00, a 16.00 h, sobota o 9.00 h
Kapacita planetária je 68 miest. Skupinové návštevy je nutné dohodnúť vopred telefonicky alebo osobne.

HVEZDÁREŇ A PLANETÁRIUM V PREŠOVE

Astronomický informátor

máj - jún

3/2011

Úplné zatmenie Mesiaca - 15. júna 2011

Údaje sú uvedené v letnom SEČ a prepočítané pre pozorovacie miesto Prešov.

Vydáva: HaP v Prešove v spolupráci s pobočkou SAS pri SAV v Prešove

Ročník XXXVII
Telefón/Fax: 051 / 7722065, 7733218
E – mail: hap@astropresov.sk
Internet: www.astropresov.sk

ANTONÍN BEČVÁŘ (10.6.1901 – 10.1.1965) zakladateľ observatória na Skalnatom plese

Antonín Bečvář sa narodil v rodine obuvníka Josefa a Kataríny Bečvářových v Starej Boleslavi. V roku 1917 sa celá rodina presťahovala do Brandýsa nad Labem. Už na gymnáziu začal prejavovať záujem o hudbu, prírodné vedy a fotografiu. Hral na husle a jeho veľkou láskou bol klavír, ktorý ho sprevádzal aj na Observatórium na Skalnatom Plese.

20. júna 1921 s vyznamenaním maturoval a v štúdiu pokračoval na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. Rozhodol sa pre štúdium astronómie a klimatológie. 18. februára 1923 sa mu ako začínajúcemu astronómovi podarila fotografia súhvezdia Orióna a povzbudený úspechom zatúžil po vlastnom ďalekohľade.

Bečvář bol veľmi všestranný človek a po jeho nástupe na univerzitu sa okolo neho začala formovať skupina ľudí s podobnými záujmami. U Bečvářových na dvore sa hrávali šachy, volejbal, vznikol tu aj tenisový kurt. V septembri 1922 Antonín Bečvář uskutočnil prvé meteorologické zápisy a položil tak základ meteorologických meraní, ktoré sa v Brandýse vykonávajú dodnes. V roku 1927 začali členovia astronomického krúžku kopat' základy hvezdárne v Brandýse a v roku 1929 v nej Bečvář privítal návštevu členov Českej astronomickej spoločnosti.

Po dokončení štúdií v októbri 1935 mu bolo ponúknuté miesto asistenta na Meteorologickom ústave univerzity Karlovej u prof. Stanislava Hanzlíka, a tak sa presťahoval do Prahy. O rok neskôr mal príležitosť získať miesto na astrofyzikálnom observatóriu v Starej Ďale (dnes Hurbanovo), no Bečvář túto lákavú ponuku odmietol.

V roku 1937 profesor meteorológie Alois Gregor odporúčal Bečvářa pre prácu štátneho klimatológa na Štrbskom Plese vo Vysokých Tatrách. Už 3. mája bol Bečvář presťahovaný vo svojom novom domove, v hoteli Kriváň. Jeho veľkou túžbou bolo vybudovať novú hvezdárňu vysoko v horách, vybaviť ju najväčším ďalekohľadom v krajine, a to všetko na začiatku vojny. To bol sen, ktorému na začiatku ani sám nemohol uveriť.

V roku 1938 bol svet na počiatku 2. svetovej vojny. Observatórium v Starej Ďale bolo obsadené a veľká časť knižnice a 600 mm reflektor, vtedy najväčší v Československu, bol prevezený do Prešova, kde mala časom vzniknúť hvezdárňu. Tieto plány však Prešovu nevyšli, nakoľko sa objavil dr. Bečvář s konkurenčným projektom – Observatórium na Skalnatom Plese. V jednom z listov svojej spolupracovníčke Marii Hartmanovej z Brandýsa okrem iného píše: *...Dr. Duchoň z Prešova byl už několikrát zde u mě a se mnou na Skalnatém Plese a je nyní nadšen pro můj projekt. ...*

Na jeseň v roku 1943 bol 600 mm reflektor inštalovaný Bečvářom a mechanikom Kissom v novučičkom

Observatóriu na Skalnatom Plese, ktorého prvým riaditeľom sa stal práve Dr. Antonín Bečvář. Najväčším Bečvářovým životným úspechom bolo vytvorenie hviezdneho atlasu Atlas Coeli 1950.0 Skalnaté Pleso, čím sa definitívne zapísal do dejín hviezdnej kartografie.

V roku 1951 ukončil svoje pôsobenie na Observatóriu na Skalnatom Plese, odovzdal funkciu riaditeľa a vrátil sa späť do Brandýsa nad Labem. V roku 1958 dokončil Atlas Eclipticalis, o dva roky Atlas Borealis a v roku 1964 Atlas Australis, ktoré zobrazujú severné a južné časti oblohy. Táto hviezdna trilógia obsahuje 80 listov, na ktorých je zachytených 325 000 objektov. Rozpracoval aj Atlas Coeli – Galacticus, ktorý sa mu však nepodarilo dokončiť.

Jeho životná cesta bola posiatá ružami aj trnami, čo je častý jav u ľudí mimoriadne tvorivých a cieľavedomých. Tak, ako zdolával vrcholy Vysokých Tatier, ktoré nesmierne obdivoval, snažil sa zdolávať aj svoje životné ciele, ktoré si sám určoval. Zomrel vo veku 64 rokov 10. januára 1965 v Brandýse nad Labem.

Spracovala Renáta Kolivošková

Gagarin bol prvý - pokračovanie

100 minút strávených na zemskej orbite (108 minút sa uvádza celková dĺžka letu vrátane preletu atmosférou) neprebiehala v absolútnom tichu, ako to popisujú autori niektorých sci-fi románov. Klimatizačné zariadenie, pumpy a čerpadlá svojím hlukom oznamovali, že si plnia svoje úlohy, aby život 1. človeka vo vesmíre nebol ohrozený. Po tom, čo Gagarinovo telo bolo pri štarte vystavené veľkému preťaženiu, nastalo náhle uvoľnenie bez uvedomenia si rýchlosti, akou sa stále pohyboval – **28 000 km/hod.** Konečne mal príležitosť obzrieť si Zem (**z výšky pribl. 200 km**) tak, ako ju pred ním ešte nik nevidel.

Dvadsať minút po štarte Vostok preletel celú Sibír. Odtiaľ trasa viedla ponad polárny kruh až nad severnú časť Tichého oceánu, kde si jeho pozíciu prevzali od poslednej pozemnej stanice na Kamčatke sledovacie lode na mori.

30 minút po štarte sa kabína Vostok dostala do zemského tieňa, v ktorom sa dalo vidieť oveľa viac hviezd ako na Zemi. O tom, ako aj o technických podmienkach letu nemal Gagarin možnosť referovať riadiacemu centru od straty signálu za Petropavlovskom. Nad južným Tichomorím sa zemská kontrola opäť prihlásila a nasledovali inštrukcie na vykonanie procedúry na návrat.

Loď Vostok mala prednastavené moduly správania, ktoré bežali v automatickom režime po tom, čo boli človekom na palube lode zvolené. Existovala tu možnosť manuálneho riadenia po zadaní číselného kódu. Ten však oficiálne Gagarinovi nebol zverený pre obavy lekárov z možného skratu v správaní v dovtedy nepreskúmaných

podmienkach bezváhového stavu. Na automatickom režime riadenia trvala aj tajná služba, aby sa zamedzilo možnosti vedomého zlyhania a zámerného pristátia mimo územie ZSSR. „Prebehnutie na druhú stranu“ prvým človekom vo vesmíre by bolo absolútnym znemožnením Sovietskeho zväzu pred celým svetom.

Po 79 minútach letu začali brzdné rakety spomaľovať kabínu lode letiacej nad západnou Afrikou. V tomto momente si Gagarin začal uvedomovať, s akou veľkou udalosťou sa odtiaľ bude spájať jeho meno. V tom čase sa správa o lete prvej vesmírnej lode na palube s majorom J. Gagarinom, občanom ZSSR, rozšírila po celom svete. Jeho vlastná rodina tomu nevedela uveriť, odchádzal predsa (v hodnosti poručík) na služobnú cestu a teraz – novinári im ležú do izby oknami a každý rozpráva o Jurovi ako o národnom hrdinovi.

Triumfálny návrat J. Gagarina z kozmu (**12.4.1961, 8:55 SEČ, Saratovská oblasť, Rusko, ZSSR**) predznamenal prudký obrat v celom jeho nasledujúcom živote. Nastáva obdobie nekonečných stretnutí s mnohými ľuďmi – sú to vystúpenia na oslavách, vojenských prehliadkach, besedách a návštevy na oficiálne pozvania krajín celého sveta. Ako neskôr spomína jeho blízky kolega a priateľ G. Titov, aj túto úlohu zvládol Jurij bravúrne. V styku s predstaviteľmi významných štátov jednal so šarmom a taktom jemu vlastným a neustále zdôrazňoval potrebu uznať zásluhy nie jednotlivcovi, ale miliónom - technikov, konštruktérov, robotníkov a celej spoločnosti. Spoločenské povinnosti prerušili leteckú kariéru Gagarina na niekoľko rokov a prichádza zložité obdobie jeho života.

Pod vplyvom udalostí, ktoré nastali po odvolaní N. Chruščova z pozície najvyššieho predstaviteľa štátu, prestáva cítiť úctu a vďačnosť k strane (Komunistická strana ZSSR) a náhlou smrťou S. Koroljova prichádza o blízkeho priateľa ďalšiu významnú osobnosť svojho života. Po roztržke s Chruščovovým nástupcom Brežnevom, ktorého Gagarin vinil za Komarovovu smrť, zapríčinenú predčasnými skúškami novej lode Sojuz (1967) sa J. Gagarin dostal do zložitej situácie, keď začal vnímať kriticky veľa vecí vo svojom živote aj v celej spoločnosti. To sa stalo nakoniec aj predmetom špekulácií, či jeho náhla smrť (**27.3.1968**) pri dodnes nevyjasnenom leteckom nešťastí nebola zinscenovaná politickými kruhmi.

Ešte aj dnes, 43 rokov po smrti Gagarina, sa diskutuje o mnohých stránkach jeho osobnosti, vyslovujú sa pochybnosti o jeho charaktere alebo o tom, že bol vo vesmíre. My dnes vieme, že štartom prvého kozmonauta sa vo svete zrodilo niečo nové - éra vesmírnych pilotovaných letov a osobnosť Gagarina s tým, ako prezentoval po zvyšnú časť svojho života túto oblasť kozmonautiky, vnímame ako ústrednú postavu v dejinách lietania do kozmu.

Mgr. Viliam Kolivoška